

O. PAWEŁ KOSIAK ZP

PROBLEM WSPÓLPRACY MIĘDZY DUCHOWIEŃSTWEM DIECEZJALNYM I ZAKONNYM

I. DOKUMENTY SOBOROWE

1. ZAKONNICY W KOŚCIELE POWSZECHNYM

Wzajemnym relacjom, jakie zachodzą między duchowieństwem diecezjalnym i zakonnym, poświęca Sobór Watykański II sporo miejsca, głównie w czterech dokumentach:

- 1) Konstytucja dogmatyczna o Kościele („Lumen gentium”) ¹.
- 2) Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele („Christus Dominus”) ².
- 3) Dekret o posłudze i życiu kapłanów („Presbyterorum ordinis”) ³.
- 4) Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego („Perfectae caritatis”) ⁴.

Normy i wskazania zawarte w wymienionych dokumentach zakładają wszystko, co Sobór powiedział na temat relacji zakonników do Kościoła powszechnego i Kościołów lokalnych oraz o miejscu, jakie zakony zajmują w Kościele Chrystusowym.

¹ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele, zwłaszcza par. 28 (dalej: KK).

² Sobór Watykański II, Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele, najobszerniej par. 33—35 (dalej: DB).

³ Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu kapłanów, zwłaszcza par. 8 (dalej: DK).

⁴ Sobór Watykański II, Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego, 20, 23 (dalej: DZ).

By nie wychodzić poza ramy tematu, wystarczy tylko przypomnieć fundamentalne stwierdzenia, dotyczące relacji Kościół—zakony, głównie w Konstytucji „Lumen gentium” (i paralelnie w Dekrecie „Perfectae caritatis”). Z jednej strony podkreśla się tam zainteresowanie Kościoła życiem i pśłannictwem zakonów, z drugiej — wylicza się obowiązki wspólnot i osób zakonnych względem Kościoła, diecezji, hierarchii. Kościół poprzez osąd swych Pasterzy zwłaszcza przez Następców Piotra decyduje o samej egzystencji zakonów, gdyż:

- aprobuje reguły i konstytucje zakonne,
- kieruje przez swe prawa praktyką ślubów,
- wspiera swym autorytetem i opieką rozwój zakonów,
- podnosi do stanu kanonicznego profesję zakonną⁵,
- czuwa nad naturą i charakterem poszczególnych wspólnot⁶,
- podaje zasady autentycznej odnowy życia i działania zakonów⁷.

Zakonnicy i członkowie instytutów zakonnych w odpowiedzi na tę macierzyńską troskę Kościoła biorą na siebie poważne obowiązki względem Kościoła:

- są w pełni świadomi, iż z natury swej profesji i swych zadań w sposób szczególny przynależą w całości do Kościoła, podobnie jak stali się własnością Chrystusa⁸.
- chętnie podejmują wszelką działalność dla dobra Kościoła i jego misji, poświęcają się dla zbawienia ludzi przez modlitwę i pracę oraz biorą żywy udział w życiu Kościoła, popierając wszelkie jego inicjatywy w rozległych i licznych dziedzinach⁹.
- postawa zakonników względem Kościoła i jego hierarchii ma być nacechowana czcią, posłuszeństwem i miłością¹⁰. Przy czym powinni odczuwać wewnętrzne przynaglenie, by przez swą wierność i wieloduszne oddanie przysparzać świętości Kościołowi¹¹.

2. BISKUPI I ZAKONNICY

Relacja: biskupi—zakonnicy wprost, formalnie i dość obszernie jest przedmiotem Dekretu o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”, w rozdz.: „Współpracownicy biskupa diecezjalnego w zadaniach duszpasterskich”¹². Przypomina się tam zakonnikom naj-

⁵ KK 45.

⁶ KK 44; DZ 2b.

⁷ DZ 1—2.

⁸ KK 44, 46; DZ 1: „magis magisque vivunt Christo et corpori eius, quod est Ecclesia”; DZ 5: „eius (Ecclesiae) etiam servitio sese addictos”; DZ 6: „magis magisque vivant et sentiant cum Ecclesia”.

⁹ KK 44, 46; DZ 2c, 10.

¹⁰ KK 45 DZ 6.

¹¹ KK 47: „ad uberiorem Ecclesiae sanctitatem”.

¹² DB, zwłaszcza rozdz. III 4, 33—35.

pierw o usilnej i gorliwej pracy w budowaniu i wzroście Mistycznego Ciała Chrystusa oraz dla dobra Kościołów partykularnych. Sobór zwraca się w tym miejscu do wszystkich zakonników (i instytutów realizujących rady ewangeliczne), kapłanów i niekapłanów. Wskazuje zarazem znane środki służące dobru Kościoła, jak modlitwa, pokuta, świadectwo życia oraz poświęcenie się dla zewnętrznych dzieł apostołskich¹³. Społeczne zaś i osobiste zaangażowanie wszystkich we współpracę z diecezją otrzymuje psychologiczny impuls w zapewnieniu, iż nie stanowią oni jakiejś enklawy w diecezji, „samotnie pływającej wyspy”, lecz właśnie z racji autentycznej troski o dobro diecezji i rzetelnej współpracy w apostolacie, przynależą ze szczególnej racji („*peculiari ratione*”) do rodziny diecezjalnej; wszyscy — mężczyźni i kobiety (uwaga: nie rozróżnia się wyjętych i niewyjętych)¹⁴.

Jest rzeczą zrozumiałą, iż pełnienie różnych i licznych dzieł apostołskich, a także ład i karność w diecezji domagają się jedności kierownictwa i przemyślanej koordynacji. Stąd też Kościół stawia jasno konieczne i fundamentalne zasady współdziałania zakonów z biskupami. Oto one:

1) Zakonnicy, także wyjęci spod jurysdykcji biskupów, są obowiązani do posłuszeństwa i czci należnej następcom Apostołów. Ta zaś uległość i szacunek wyrażą się w stałej gotowości do wszelkich prac apostołskich na wezwanie biskupa. Postawa służby i pomocy niesionej Kościołowi lokalnemu może niekiedy wymagać zadań trudnych i wielowymiarowych w dziele zbawienia ludzi. Nie mogą jednak osoby zakonne uchylać się od spełnienia żądań biskupów, przeciwnie, mają spieszyć z pomocą „*prompte ac fideliter*”, choćby wypadło niekiedy od nowa zrewidować zakonne Konstytucje pod kątem niezbędnego przystosowania ich przepisów do potrzeb i warunków czasów i miejsc. Gdyby zaś dobro dusz wymagało liczniejszych pracowników żniwa (zachodziłby brak kapłanów diecezjalnych) biskupi, wobec palących potrzeb duszpasterskich mają prawo z m o b l i z o w a ć wspólnoty zakonne do czynnej pomocy w duszpasterstwie — z wyjątkiem tych, które oddają się tylko kontemplacji. W tym też przypadku prawdziwej potrzeby duszpasterskiej zakonnicy nie będą się uchylać przed przyjęciem parafii, choćby to nie leżało specjalnie w ich założeniach i celach, przewidzianych w ich prawie zakonnym¹⁵.

2) Oddanie się dziełom apostołskim na życzenie hierarchii nie zwalnia osób zakonnych od wierności swemu powołaniu. Przeciwnie, Kościół życzy sobie i wymaga, by ci pracownicy w winnicy Bożej byli autentycz-

¹³ DB 33.

¹⁴ J.w.

¹⁵ DB 35, 1.

nymi zakonnikami, przejętymi duchem swego zakonu, posłusznymi regu-
łom i własnym przełożonym¹⁶. Można jednak zauważyć, że Sobór nie wy-
powiada swego zdania, jakie mają oni zająć stanowisko w przypadkach
ewentualnych konfliktów między posłuszeństwem należnym biskupom
i przełożonym zakonnym. Pożądana jest pro praxi jakaś umowa zawarta
z góry między hierarchiami i wyższymi przełożonymi, celem uchylenia
możliwych nieporozumień i konfliktów sumienia¹⁷.

3) Przywilej egzempcji pewnych zakonów nie ma na celu chęci uchy-
lenia się spod jurysdykcji biskupów, czy wygodnego urządzenia się w za-
konnym gniazdku. Ma on służyć wewnętrznemu porządkowi wspólnoty
zakonnej, organizacji prac i zadań w obrębie społeczności i domów za-
konnych oraz rozwojowi braterskiego współżycia. Nadto zakonnicy wy-
jęci są zawsze do dyspozycji najwyższego Pasterza Kościoła, by sprawniej
i owocniej służyć doboru Kościoła powszechnego. Egzempcja ta jed-
nak ma określone prawem granice, pozostawiając biskupom obszerny za-
kres jurysdykcji, głównie w dziedzinie duszpasterstwa¹⁸.

„Christus Dominus” (35, 4) ujmując rzecz konkretnie, wylicza szcze-
gółowo przypadki, w których wszyscy zakonnicy (także wyjęci) podle-
gają jurysdykcji i inwigilacji ordynariuszy miejscowych; są to następu-
jące sprawy:

- wykonywanie kultu publicznego,
- duszpasterstwo,
- katechizacja,
- religijno-moralne wychowanie wiernych, zwłaszcza dzieci,
- formacja liturgiczna,
- moralna godność stanu duchownego,
- różne dzieła związane z praktyką apostołatu,
- szkolnictwo zakonne w zakresie ogólnej organizacji i nadzoru.

W tym ostatnim jednak przypadku zakonnicy zachowują autonomię w
kierowaniu swą szkołą.

3. EPISKOPAT I PRZEŁOŻENI WYŻSI

Z powyższymi uwagami wiąże się ściśle problem wzajemnej relacji
między hierarchią i zakonnikami na wyższym poziomie, mianowicie epis-
kopat i Konferencję Biskupów oraz przełożeni i Konferencje Wyższych
Przełożonych. Sobór daje w tym względzie kilka wytycznych, określa-
jących harmonijne współdziałanie dla dobra Kościoła i wspólnot zakonnych.

¹⁶ DB 35, 2.

¹⁷ Paweł VI, Motu Proprio, Ecclesiae Sanctae, AAS 58 (1966) (dalej: ES).

¹⁸ DB 3.

Sprawą pierwszoplanową, to wzajemne uzgodnienie w zakresie prac duszpasterskich i dzieł apostołskich w celu bardziej przemyślanej i jednolitej organizacji. Zadania koordynacyjne o charakterze ogólnościatowym należą do Stolicy Apostolskiej. Na terenach zaś diecezji, czy prowincji kościelnych, do biskupów ordynariuszy i Konferencji Episkopatów z jednej strony, a przełożonych wyższych względnie ich Konferencji — z drugiej strony. Wspólne spotkania, celem opracowania mądrze przewidzianych planów i programów realizacji dzieł apostołskich i charytatywnych, zapewnią podział prac i kompetencji, uchylając dublowanie inicjatyw i wchodzenie sobie wzajemnie w zakres działania¹⁹. U nas w Polsce współpraca biskupów i przełożonych zakonnych idzie po linii tych właśnie wytycznych: Konsulta wyższych przełożonych wyłoniła Komisję zakonną celem omawiania z przedstawicielami Konferencji Biskupów wspólnych spraw.

Pożądane są przy tym stałe terminy spotkań biskupów i przełożonych lub przynajmniej od czasu do czasu, gdy wyłonią się sprawy do omówienia. Rzecz oczywista, że tego typu zebrania i konsultacje przynoszą korzyści zarówno dla diecezji, jak i dla zakonów. Biskupi mianowicie zapoznają się bliżej z celami i problemami poszczególnych wspólnot, udzielając chętnie poparcia i pomocy zakonnikom, działającym na ich terenach. Rodziny zaś zakonne otrzymują impuls i kierunek we współdziałaniu na rzecz Kościoła, ale też jasno i szczerze deklarują swoje możliwości pracy. Konieczna jest ta wymiana usług²⁰. Dokumenty soborowe zwracają baczną uwagę jednych i drugich, iż mają się kierować poczuciem współodpowiedzialności za wspólne sprawy. Zakonnicy mają mieć wyczułone rozumienie i troskę dla potrzeb duszpasterskich diecezji; mają też dać przykład karności i uległości dla hierarchów. „Obowiązani są (między innymi) zachować to wszystko, co synody lub Konferencje Biskupów prawnie nałożą wszystkim do zachowania”²¹.

Biskupi nawzajem, zwracają uwagę na ducha zakonnego swych współpracowników, domagają się od nich wierności obowiązkom profesji i karności wobec ich przełożonych, jak już zaznaczono powyżej²². Zastrzega się też w tekstach soborowych, by biskupi (łącznie z przełożonymi) czuwali nad nienaruszalnością charakteru i ducha poszczególnych wspólnot zakonnych. Zakonnicy mianowicie nie są obowiązani do działań stojących w kolizji z założeniami i celami swych instytutów, chyba tylko wyjątkowo i za zgodą Stolicy Świętej podejmą czasowo podobne zadania²³.

¹⁹ DB 35, 5.

²⁰ DB 35, 6; DZ 23.

²¹ DB 35, 4.

²² Por. DB 35, 2.

²³ Por. KK 44; DZ 2b; DB 33 i 35, 1.

4. RELACJE MIĘDZY DUCHOWIENSTWEM DIECEZJALNYM I ZAKONNYM

Na czoło wysuwa się teologiczna świadomość wspólnoty ontologicznej, sakramentalnej między kapłanami diecezjalnymi i zakonnymi. „Wszyscy kapłani, zarówno diecezjalni, jak i zakonni, uczestniczą wraz z biskupem w jednym kapłaństwie Chrystusa i pełnią je, dlatego stanowią grono skrętnych współpracowników biskupiego stanu”²⁴. Już w pierwszych zdaniach Dekretu o posłudze i życiu kapłanów stawia się zasadę, iż wszystkie pouczenia i postulaty zawarte w treści Dekretu odnoszą się do wszystkich rezbiterów, także zakonnych, choć z uwzględnieniem specyficznych modyfikacji, podyktowanych ich powołaniem zakonnym. A racją oczywistą jest wspólnota nadprzyrodzona, ontologiczna: wszyscy „prezbiterzy bowiem przez święcenia i misję, otrzymywaną od biskupów, zostają wyniesieni do służenia Chrystusowi Nauczycielowi, Kapłanowi i Królowi, uczestnicząc w Jego posłudze...”²⁵. Jedność z Chrystusem przez sakrament kapłaństwa i jedność misji zbawczej w Kościele w odniesieniu do Ludu Bożego i całej ludzkości, stwarza wśród kapłanów braterską równość. Ani kapłan zakonny nie śmie się zarozumiałe wyodrębnić i wynosić z tytułu swej profesji i przywilejów zakonnych, ani kapłan diecezjalny nie może patrzeć z wysoka na zakonnego konfratry, z racji pełnionych urzędów, czy kościelnych godności. Bezsensowna byłaby tu wszelka zazdrość, próżność, emulacja o pierwsze miejsce, próby dyskwalifikacji wobec wiernych, gorszące spory o kompetencje między klerem parafialnym a zakonnym. Jedni i drudzy winni pamiętać o złotej regule pokory zawartej w słowach Apostoła: „Quis enim te discernit? Quod autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?”²⁶.

To pokorne, nadprzyrodzone nastawienie leży u podstaw wszelkich osobowych odniesień jako niezbędna płaszczyzna wzajemnej współpracy dla dobra Kościoła. Zwraca na to uwagę dekret soborowy „Christus Dominus”: „Arcta insuper habeatur omnium operum et actionum apostolicorum coordinatio, quae maxime pendet a supernaturali animorum et mentium habitu, in caritate radicato et fundato”²⁷. Przełożyłbym to swobodnie tak: możliwość i owocność zharmonizowania odległych dziedzin apostołstwa, wszelkich inicjatyw i prac duszpasterskich zawisły od na-

²⁴ DB 28.

²⁵ DK 1; por. DK 8 i KK 28.

²⁶ 1 Kor 4, 7. Biblia Tysiąclecia: „Kto ciebie wyróżnia? Co posiadasz, czego byś nie otrzymał? Jeśli zaś otrzymałeś, to dlaczego chlubisz się tym tak, jakbyś nie otrzymał?”.

²⁷ DB 35, 5.

stawienia braterskiej, pokornej miłości. To ona, miłość Boga i bliźniego wskaże zawsze drogi porozumienia, zgody i Bożego pokoju współzycia. Patrzyć na siebie wzajemnie i na swoje dokonania nie tak, jak w przypowieści o winnicy, okiem złośliwym („oculo nequam”), podrażnionym wartością konfratrów, lecz okiem szczerej życzliwości („oculo simplici”) ²⁸.

Dotknę tu delikatnej materii — dobrze znanej — wzajemnych stosunków i współpracy między duszpasterzami parafialnymi i zakonnikami, zwłaszcza w klasztorach złączonych z sanktuariami. Współzycie i współpomoc może się ułożyć bardzo przyjaźnie i budująco dla wiernych, albo też nieżyczliwie, nawet wrogo, ku zgorzeniu Ludu Bożego. Ież tu trzeba szerokości serca i spojrzenia, ile szczerej woli współzycia, przy pełnym poszanowaniu kompetencji z obu stron, ile duszpasterskiej gorliwości o dobro dusz ponad wszystko! Nie próbuję rozwinąć tego tematu, wymagającego chyba publikacji książkowej ²⁹.

Zdajemy sobie jednak dobrze sprawę z tego, że nawet najwłaściwsze ustawienie prawne problemu, zgodne z kanonami Kodeksu Prawa Kanonicznego nie rozwiąże konkretnych trudności współzycia, jeśli zabraknie owego „*supernaturalis animorum et mentium habitus, in caritate radicatus et fundatus*”.

Gorliwość pasterska i miłość wzajemna każą kapłanom parafialnym i klasztorным podać sobie ręce i połączyć zgodnie charakter i zadania wspólnoty parafialnej z charyzmatem profesji zakonnej. Ten znak jedności w sensie biblijnym sprawi, że wszyscy duszpasterze będą mieli ręce pełne roboty, a rzesza wiernych wypełni obydwie świątynie — parafialną i zakonną. Bywają takie szczęśliwe przypadki braterskiej jedności, gdzie zakonnicy chętnie spieszą do konfesjonału na wezwanie proboszcza. Biorą udział w uroczystościach parafialnych, katechizują dzieci z braku kapłanów w parafii, pomagają w różnych akcjach duszpasterskich, charytatywnych i kulturalnych, na życzenie biskupa ordynariusza głoszą rekolekcje i misje. Ale też z drugiej strony, proboszcz z pomocnikami bywa częstym gościem, niemal domownikiem w kościele i domu zakonnym. Chętnie celebrowe w uroczystości, odpusty i jubileusze zakonne, wygłasza słowo Boże, spowiada w sanktuarium. Kierownicza rola proboszcza, ojca i wychowawcy w parafii nie jest kwestionowana. Błogosławienie związków małżeńskich czy prawo proboszcza do pogrzebu parafian jest respektowaną zasadą. Ale też zdarzają się wyjątki na rzecz kościoła zakonnego dla racji poważnych, na prośby i życzenia niektórych parafian.

²⁸ Mt 6, 22.

²⁹ Zagadnienie to ujął wyczerpująco od strony jurystycznej ks. Władysław Stawinoga, CM, Ordynariusz miejscowy a zakony, Kraków 1939.

Złota reguła św. Augustyna znajduje we współzyciu parafii i zakonów swe pełne zastosowanie: „W sprawach istotnych jedność, w kontrowersyjnych wolność, we wszystkich zaś sprawach — miłość”.

II. MOTU PROPRIO PAWŁA VI „ECCLESIAE SANCTAE Z 6 VIII 1966 R.

Ustalenia soborowe, dotyczące interesującego nas problemu otrzymały naświetlenie, uzupełnienie i uszczególnienie w Motu Proprio Pawła VI, z dołączonymi normami wykonawczymi do Dekretów soborowych: „Christus Dominus”, „Presbyterorum ordinis” oraz „Perfectae caritatis”²⁰.

Najobszerniejszy materiał zawierają normy dotyczące dekretu „Christus Dominus”, zaczynające się od słów: „Episcopale officium”. Sprawom relacji: biskupi — zakonnicy poświęcono 19 norm. Są one częściowo wyjaśnieniami ustaleń posoborowych, a częściowo wnoszą nowe elementy szczegółowe i uzupełniające. Ujmiemy je treściwie i możliwie dokładnie w pięciu grupach zagadnień.

1. JURYSDYKCJA I SZCZEGÓLNE UPRAWNIENIA BISKUPA

Wszyscy zakonnicy, także wyjęci, obowiązani są zachować ustawy, dekrety i zarządzenia ordynariusza miejsca w zakresie dzieł apostołatu, duszpasterstwa i działalności społecznej, przepisanej lub zalecanej przez ordynariusza miejsca. Podobnie też podlegają ustawom, dekretem i zarządzeniom ordynariusza miejsca lub Konferencji Biskupów w następujących sprawach:

- publiczne korzystanie z wszelkich środków społecznego przekazu²¹,
- uczęszczanie na publiczne spektakle,
- współdziałanie i zapisywanie się do stowarzyszeń, przed którymi ostrzeże ordynariusz miejsca lub Konferencje Biskupów,
- ubiór kościelny, w czym obowiązuje nadal KPK, kan. 596 oraz następująca ważna racja: ordynariusz miejsca lub Konferencja Biskupów celem uchylenia niepokoju wiernych mogą zabronić duchowieństwu diecezjalnemu i zakonnemu, także wyjętemu, nosić publicznie strój świecki,
- sprawowanie kultu Bożego w zakonnych kościołach oraz oratoriach

²⁰ ES 751—758 oraz *Normae ad exsequenda SS. Concilii Vaticani II Christus Dominus et Presbyterorum ordinis*, ibidem 758—775.

²¹ Por. Sobór Watykański II, Dekret o środkach społecznego przekazu, 20—21.

publicznych i półpublicznych, do których wierni mają dostęp (z zachowaniem własnego rytu, oficjum i funkcji kultowych, związanych z celem specjalnym danej wspólnoty) ³²,

- Konferencja Biskupów może, po uprzednim porozumieniu z przełożonymi zakonnymi, wydać normy dotyczące kwesty; wszyscy zakonnicy, nie wyłączając „zebrzących”, są obowiązani je respektować, jednak bez naruszenia samego prawa kwestowania. Potrzebne jest również zezwolenie ordynariusza miejsca na zbiórkę drogą publicznej subskrypcji ³³,
- odnośnie dzieł apostołskich pełnionych przez zakonników: dzieła właściwe wspólnotom zakonnym, spełniane w obrębie ich domów (także wyjętych) zależą od przełożonych zakonnych i Konstytucji. Jednak w przypadkach określonych prawem i tutaj sięga jurysdykcja biskupia. Dzieła zaś zlecone przez ordynariusza miejsca, nawet właściwe zakonowi, podlegają jego autorytetowi i kierownictwu. Pozostaje jednak nienaruszone prawo inwigilacji przełożonych zakonnych odnośnie życia i postępowania zakonników, a także łącznie z ordynariuszem, odnośnie realizacji zadań im powierzonych ³⁴,
- zakonników zdolnych do prowadzenia dzieł apostołatu i duszpasterstwa typuje własny ich przełożony, jednak po uprzednim porozumieniu z biskupem ordynariuszem miejsca. Jeśliby zaś chodziło o powierzenie urzędu kościennego przełożony ma prawo prezentacji kandydata, lecz nominacji udziela sam ordynariusz miejscowy. Podobnie, powierzenie zakonnikowi jakichś funkcji przez ordynariusza miejsca czy przez Konferencję Biskupów wymaga zgody przełożonego zakonnego i umowy na piśmie ³⁵.

Zakonnik może być dla poważniejszej racji usunięty ze zleconego mu stanowiska zarówno przez biskupa, jak i przełożonego zakonnego, zawsze jednak po uprzednim powiadomieniu wzajemnym. Przy czym nie jest wymaga zgoda drugiej strony (ani biskupa, ani przełożonego), ani obowiązek ujawnienia motywów decyzji. Pozostaje zawsze ważne prawo rekursu „in devolutivo” do Stolicy Apostolskiej ³⁶.

Sprawa powierzania osobom zakonnym stanowisk i funkcji kościelnych w diecezji (i szerzej) obejmuje również przypadek parafii. Za zgodą kompletnego przełożonego zakonnego ordynariusz miejsca może powierzyć zakonowi parafię także erygowaną w kościele zakonnym, na stałe lub czasowo. Ordynariusz miejsca może też mianować zakonnika

³² N. 25, 1, 2 i 26.

³³ N. 27, 1—2.

³⁴ N. 29, 1—2.

³⁵ Nn. 30 i 31.

³⁶ N. 32.

proboszczem parafii na zleceniej zakonowi, jednak za zgodą własnego przełożonego ³⁷.

2. KASATA DOMU ZAKONNEGO I DZIEŁ PROWADZONYCH PRZEZ ZAKONNIKÓW

Dom zakonny uformowany i nieuformowany, należący do zakonu wyjątego nie może być zniesiony bez gody Stolicy Apostolskiej i konsultacji z biskupem ordynariuszem miejscowym. Przełożeni będą bardzo rozważni w petycjach o likwidację domu czy dzieła apostolskiego, jako że zakonnicy są obowiązani do pracy dla dobra Kościoła powszechnego i lokalnego. Gdyby jednak za likwidacją placówki przemawiały ważne racje, zwłaszcza brak pracowników zakonnych, ordynariusz miejsca rozpatrzy życzliwie prośbę przełożonych ³⁸.

3. GOTOWOŚĆ NA WEZWANIE BISKUPÓW

Chociaż zakony prowadzą swoją działalność mogą być wezwane do pomocy diecezji z racji pilnych potrzeb duchowych wiernych i to zarówno zakonnicy kapłani, jak bracia i siostry zakonne. Zawsze jednak należy respektować charakter zakonu i uzyskać zgodę przełożonego kompetentnego. Przełożeni zakonni powinni spełnić życzenie ordynariusza miejsca, proszącego o współdziałanie w parafiach i stowarzyszeniach ³⁹.

Jeśli chodzi o stowarzyszenia wiernych kierowane przez zakonników, nawet erygowane przez Stolicę Apostolską, to podlegają one jurysdykcji oraz inwigilacji ordynariusza miejsca. Dlatego też, gdyby oddawały się działalności apostolskiej czy związanej z kultem Bożym, muszą przestrzegać przepisów wydanych przez ordynariusza miejsca (względnie przez Konferencję Biskupów) ⁴⁰.

4. UPRAWNIENIA ORDYNARIUSZY MIEJSCA NA TERENIE KOŚCIOŁÓW I ZAKŁADÓW ZAKONNYCH

Ordynariusz miejsca może zarządzić, aby w zakonnych kościołach i oratoria publicznych i półpublicznych, dostępnych dla wiernych, czy-

³⁷ N. 33, 1—2; por. R. Sobański, Powierzenie parafii zakonnikom według motu proprio Ecclesiae Sancte, Prawo Kanoniczne 11 (1968), 61—80.

³⁸ N. 34, 1—3.

³⁹ N. 36, 1—2.

⁴⁰ N. 35.

tano publicznie dokumenty biskupie, prowadzono katechizację i zbierano ofiary na cele parafialne, diecezjalne i ogólne (krajowe, powszechne) ⁴¹.

Ma również prawo wizytować zakonne kościoły i oratoria, także półpubliczne dostępne dla wiernych, odnośnie poszanowania ustaw ogólnych i biskupich dotyczących kultu Bożego. Zauważone nadużycia może autorytatywnie usunąć, o ile nie uczyni tego upomniany przełożony ⁴².

5. SZKOLNICTWO BĘDĄCE W RĘKACH ZAKONÓW

Ogólna organizacja szkół zakonnych postuluje dystrybucję wszelkich katolickich szkół w diecezji, wzajemne współdziałanie oraz inwigilację. Chodzi o to, aby szkoły te odpowiadały przez swój poziom celom kulturalnym i społecznym, nie mniej niż inne szkoły (świeckie).

Ordynariusz miejsca może wizytować osobiście czy przez delegata wszelkie zakonne: szkoły, kolegia, oratoria, szpitale, sierocińce oraz inne zakłady o charakterze religijnym czy charytatywnym, z wyjątkiem szkół czysto wewnętrznych zakonu (przeznaczonych dla wychowanków zakonnych, aspirantów) ⁴³.

Normy Pawła VI do Dekretu „Perfectae caritatis” nie wnoszą nic osobliwego do naszego zagadnienia oprócz zalecenia, aby powołano osobną Komisję Mieszaną, złożoną z biskupów i przełożonych wyższych dla załatwienia spraw wspólnych między Episkopatem i zakonami ⁴⁴.

III. ŚWIĘTA KONGREGACJA DLA ZAKONNIKÓW ORAZ ŚWIĘTA KONGREGACJA DLA BISKUPÓW. WYTYCZNE DLA WZAJEMNYCH STOSUNKÓW MIĘDZY BISKUPAMI I ZAKONNIKAMI. „MUTUAE RELATIONES” Z 14 V 1978 R.

W roku 1978 ukazała się publikacja wydana przez dwie dykasterie rzymskie, przez Kongregację dla Zakonników i Instytutów Świeckich oraz Kongregację dla Biskupów, pt. „Notae Directivae pro mutuis relationibus inter Episcopos et Religiosos in Ecclesia” z 14 V 1978 r.⁴⁵.

Omówienie tego dokumentu, obejmującego dwie części, wymagałoby obszernego elaboratu. Część doktrynalna wyklada zasady teologiczne, zgrupowane wokół czterech tematów:

— Kościół jako „nowy” Lud,

⁴¹ N. 37.

⁴² N. 38.

⁴³ N. 39.

⁴⁴ Normae Instituta religiosa, n. 43; AAS 58 (1966), 782.

⁴⁵ W przekładzie Krakowskiego Ośrodka Dokumentacji Soborowej z 25.XI.1978 r., Wytyczne dla wzajemnych stosunków między biskupami i zakonnikami.

- Posługiwanie biskupów w organicznej wspólnoty Kościoła,
- Życie zakonne w eklezjalnej wspólnoty,
- Biskupi i zakonnicy oddani jednej misji Ludu Bożego.

Poprzestaną jednak na krótkim zreferowaniu praktycznych dyrektyw i norm regulujących wzajemne relacje między biskupami i zakonnikami. Będzie to uzupełnieniem przepisów omówionych w 2 punkcie niniejszego opracowania (w oparciu o soborowy Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele). Zarządzenia i normy tej II części dotyczą trzech dziedzin, mianowicie:

- formacji,
- działalności,
- koordynacji.

FORMACJA

Współdziałanie biskupów i przełożonych

1) Papież i biskupi na mocy najwyższego urzędu nauczania i uświęcania, a przełożeni zakonnicy z tytułu swej władzy kierowniczej w zakonie, powinni wysunąć na czoło swych zadań troskę o formację duchowieństwa⁴⁶. Będzie to formacja eklezjalna, wyrastająca z żywej świadomości i przeżywania misterium Kościoła, a pogłębiona przez studium, spotkania i modlitwy⁴⁷.

2) Biskupi czuwać będą nad wiernością powołaniu osób zakonnych w porozumieniu z przełożonymi zakonnikami i w jedność z Stolicą Apostolską. Razem ze swym klerem będą obrońcami życia zakonnego i opiekunami wspólnot zakonnych, ich charakteru i zadań⁴⁸.

3) Biskupi i przełożeni mają upowszechniać znajomość dokumentów soborowych i papieskich, dotyczących hierarchii Kościoła partykularnego i życia zakonnego. Temu celowi służą:

- zjazdy biskupów i przełożonych zakonnych,
- kursy dla duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego oraz dla apostołatu świeckich,
- studia formacyjne dla braci zakonnych i sióstr,
- pouczanie wiernych przez odpowiednie dokumenty duszpasterskie i środki przekazu społecznego⁴⁹.

4) Biskupi powinni czynić starania, by duchowieństwo diecezjalne poznawało aktualne problemy życia zakonnego i wspomagało osoby zakonne na drodze doskonałości⁵⁰.

⁴⁶ N. 23.

⁴⁷ N. 24.

⁴⁸ N. 28.

⁴⁹ N. 29.

⁵⁰ N. 30.

5) Biskupi i przełożeni muszą otaczać opieką ośrodki formacji intelektualnej, szkoły wyższe czy instytuty, gdzie duchowieństwo diecezjalne i zakonne odbywa wykształcenie ⁵¹.

6) Biskupi z pomocą kompetentnych osób (także zakonnych) będą powoływać komisje studiów i ośrodki badań celem odnowy duszpasterstwa; zachodzi bowiem potrzeba najpierw znajomości konkretnego życia ludzkiego i religijnego w miejscowych warunkach, za czym dopiero pójdzie praktyczne programowanie i działanie.

7) Biskupi i przełożeni powinni się starać o udział zakonników w życiu Kościoła partykularnego, o uległość wobec zarządzeń kościelnych i własnych najwyższych władz zakonnych.

Powinności wspólnot i osób zakonnych

Oprócz wymienionych już powyżej obowiązków i zadań przełożonych, wymienia się nadto następujące zalecenia:

1) Przełożeni i wspólnoty zakonne powinny pomagać ludziom w pielęgnowaniu modlitwy i życia duchowego, ułatwiać udział w liturgii św.

2) Osoby zakonne zajmą wobec hierarchii postawę uległości. W szczególności: publikacja książek i dokumentów w ich oficynach księgarskich wymaga przestrzegania norm Świętej Kongregacji dla Nauki Wiary (z 19 III 1975 r.).

3) Dokumenty oraz inicjatywy instytucji zakonnych, mające jakiś związek z duszpasterstwem powinny być uzgadniane z kompetentnymi ordynariuszami.

4) Instytuty i osoby zakonne realizujące apostolat w dziedzinie wydawnictw i środków społecznego przekazu powinny znaleźć w biskupach poparcie i pomoc ⁵².

5) Należy unikać poważnego błędu przeciwstawiania życia zakonnego strukturom kościelnym czy uniezależnianiu się od nich. Element bowiem charyzmatyczny i instytucjonalny stanowią jedną złożoną rzeczywistość. Osoby zakonne będą więc łączyć wierność dla charyzmatu swego zakonu z posłuszeństwem dla hierarchii ⁵³.

PLANY I ZADANIA W ZAKRESIE DZIAŁALNOŚCI

Podejmowanie inicjatyw w zakresie działania przysługuje i biskupom i zakonnikom, lecz zgodnie z właściwą im kompetencją.

⁵¹ N. 31.

⁵² N. 33.

⁵³ N. 34.

Misja pasterska

1) Osoby zakonne należą jakoś do rodziny diecezjalnej, a kapłani zakonnicy tworzą jedność z prezbiterium. Dlatego powinni spieszyć Hierarchii z pomocą w działaniu i planowaniu duszpasterskim, z zachowaniem zależności od decyzji biskupa i koordynacji działań⁵⁴. Należy popierać między duchowieństwem diecezjalnym i zakonnym nowe więzy braterstwa, zaufania, solidarności apostołskiej i zgody⁵⁵.

2) Między biskupem a przełożonymi zakonnymi pożądane są rozmowy i narady, aby zakonnicy postawieni wobec potrzeb diecezji, mogli być użyteczniej rozmieszczani w terenie⁵⁶.

3) Współpraca między biskupami i przełożonymi zakonnymi wyrazi się specjalnie w dziedzinie powołań. Inicjatywy i wysiłki w tym kierunku mają koordynować biskupi. Różnorodność powołań (do duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego) wychodzi na dobro diecezjan⁵⁷.

4) Biskupi i przełożeni w zgodnym dialogu niech dbają o nowe formy apostołatu oraz dostosowują do wymagań czasu tradycyjne⁵⁸.

5) W popieraniu nowych inicjatyw apostołskich biskupi będą podtrzymywać pożyteczne akcje, a przełożeni w porozumieniu z biskupami powinni współpracować w poszukiwaniu, planowaniu i wprowadzaniu nowości, zawsze jednak według wskazań Magisterium i ducha zakonu⁵⁹.

Mają też wzajemnie pomagać sobie w ocenie i rewizji nowych eksperymentów duszpasterskich⁶⁰; zapobiegać wszelkim wypaczeniom (według swych kompetencji) i korygować błędy — z miłością i stanowczo. Dotyczy to szczególnie odnowy liturgicznej⁶¹.

Osoby zakonne są obowiązane przestrzegać normy Stolicy Św. i dekrety miejscowego biskupa w publicznym wykonywaniu kultu⁶².

Wymagania życia zakonnego

1) Przypomina się ustalenia soborowego dekretu „Christus Dominus”⁶³ o obowiązku posłuszeństwa zakonników miejscowych ordynariuszom w zakresie publicznego kultu Bożego, duszpasterstwa, nauczania i wychowania religijnego, apostołatu i szkolnictwa⁶⁴.

2) Działalność apostołska zakonników prowadzona poza dziełami swego zakonu nie zwalnia ich od wierności powołaniu, regułom i życiu wspól-

⁵⁴ N. 36.

⁵⁵ N. 37.

⁵⁶ N. 38.

⁵⁷ N. 39.

⁵⁸ N. 40.

⁵⁹ N. 41.

⁶⁰ N. 42.

⁶¹ N. 43.

⁶² J. w.

⁶³ DB 35, 4 i 5

⁶⁴ N. 44.

nemu; w niektórych razach, gdy zakonnik chciałby uchylić się spod władzy zakonnej, by przejść pod władzę biskupa, należy wspólnie rozważyć poszczególne przypadki, a biskup powinien zasadniczo poprzeć decyzję przełożonych⁶⁵.

3) Jest nieodzowną wzajemną znajomością sytuacji i potrzeb diecezji i zakonu; pozwoli to biskupom niekiedy zwolnić zakonników od jakiegoś dzieła⁶⁶. Bardzo zaleca się dialog, wymianę informacji i doświadczeń między różnymi zakonami i zgromadzeniami⁶⁷.

4) Biskupi (łącznie z przełożonymi) będą udzielać poparcia dla apostołskiej posługi siostr zakonnych, stosować zasadę ich promocji eklezjalnej, otaczając szacunkiem ich prace i ich świadectwo specyficznie kobiece (jako kobiety poświęcone Bogu)⁶⁸.

5) Zaleca się wnikliwą rozwałę w powoływaniu do życia nowych wspólnot zakonnych⁶⁹. Należy tu mieć na uwadze pewne określone kryteria autentycznego charyzmatu założycieli, jak uległość dla hierarchii i zarazem dla daru Ducha Świętego⁷⁰.

POTRZEBA I ZNACZENIE ODPOWIEDNIEJ KOORDYNACJI

Na szczeblu diecezjalnym

1) Zaleca się, aby biskup rezydencjalny — po konsultacji z zakonnikami — mianował swego wikariusza do spraw związanych z działalnością zakonów. Jego obowiązkiem będzie w imieniu biskupa nieść pomoc wspólnotom zakonnym przez szczerą troskę o życie zakonne i ich współpracę duszpasterską⁷¹.

2) Biskup razem z duchowieństwem diecezjalnym da wyraz swego uznania dla wkładu wspólnot zakonnych w dobro diecezji, powołując osoby zakonne do Rad duszpasterskich i kapłańskich, a także na wyższe stanowiska dla dobra diecezji⁷².

Powierzanie osobom zakonnym urzędów i dzieł diecezjalnych wymaga pisemnej umowy⁷³ oraz uwzględnienia stałości tych osób na stanowiskach⁷⁴.

⁶⁵ N. 46.

⁶⁶ N. 47.

⁶⁷ N. 48.

⁶⁸ N. 50.

⁶⁹ Por. DZ 19.

⁷⁰ N. 51.

⁷¹ N. 54.

⁷² N. 55. 56; por. Sobór Watykański II, Dekret o formacji kapłańskiej, 7; DB 27.

⁷³ Por. ES I 33.

⁷⁴ N. 58.

3) Bardzo wydają się pożyteczne zrzeszenia osób zakonnych na szczeblu diecezjalnym, już to dla podtrzymywania wzajemnie wierności zakonemu powołaniu i Kościołowi, już też dla omawiania problemów mieszanych (diecezjalno-zakonnych) i koordynacji prac zakonów z duszpasterstwem diecezji ⁷⁵.

Na szczeblu krajowym, regionalnym, obrządkowym

1) Rady i Konferencje Wyższych Przełożonych ustawione przez Stolicę Świętą będą działać skuteczniej, jeżeli zapewni się im dobrą organizację poprzez odpowiednie Komisje czy zespoły specjalne ⁷⁶.

2) Komisje Mieszane zaś, złożone z biskupów i wyższych przełożonych, powołane do omawiania spraw obu stron (Episkopatu i przełożonych wyższych), mają ułatwić wzajemną konsultację, koordynację i wymianę doświadczeń, przy zachowaniu zawsze autorytetu i praw Pasterzy diecezji oraz Konferencji Biskupów ⁷⁷. Jest też możliwe utworzenie osobnej Komisji do spraw zakonnych i w ramach Konferencji Biskupów ⁷⁸

3) Pożyteczny wydaje się również udział zakonników w różnych Komisjach Konferencji Biskupów ⁷⁹, jak i przedstawiciele biskupów w Radach Wyższych Przełożonych; przy czym każda Konferencja (Rada) powinna by mieć należytą kompetencję w rozstrząsaniu swych spraw ⁸⁰.

Na szczeblu ponadnarodowym i powszechnym

1) By zapewnić uporządkowane i zgodne działanie biskupów i zakonników, można powoływać międzynarodowe czy kontynentalne organy koordynacji, bądź dla biskupów, bądź dla przełożonych wyższych. Funkcje zaś tego rodzaju koordynacji mogą pełnić stałe Komitety czy Rady ⁸¹.

2) Istnieją pewne formy współpracy ze Stolicą Świętą już wprowadzone przez najwyższego Pasterza Kościoła, w formie Rady Unii Przełożonych Generalnych męskich i żeńskich przy Świętej Kongregacji dla Zakonów. Podobnie przy Świętej Kongregacji dla Ewangelizacji Narodów polecił Papież ustanowić przedstawicieli zakonów ⁸².

⁷⁵ N. 59.

⁷⁶ N. 61.

⁷⁷ N. 63.

⁷⁸ J. w.

⁷⁹ N. 64.

⁸⁰ N. 65.

⁸¹ N. 66.

⁸² N. 67; por. ES II 16.

KOŃCOWE SPOSTRZEŻENIA I WNIOSKI

Gdyby teraz zestawić i porównać dokumenty soborowe i Motu Proprio „Ecclesiae Sanctae” z omawianym dokumentem „Mutuae relationes”, łatwo zauważy się pewną ewolucję zagadnienia „biskupi i zakonnicy”. Ostatni mianowicie dokument w większości swych sformułowań jest zasadniczo przypomnieniem i komentarzem tamtych podstawowych ustaleń najwyższego Autorytetu (sobór i papież), szczególnie w zakresie doktryny i zasad ogólnych podanych przez pracodawcę. W części jednak praktycznej, normatywnej zostały wypracowane pewne elementy nowe, szereg uszczegółowień bardzo cennych dla konkretyzacji tematu wiodącego „Mutuae relationes”. Te wskazania i normy szczegółowsze, bardzo praktyczne i ważne dla życia Kościołów partykularnych i formacji zakonnych dadzą się sprowadzić do następujących:

1) Mocne podkreślenie obowiązku usilnej troski biskupów i przełożonych zakonnych o eklezjalną formację, zwłaszcza intelektualną duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego. Nieznajomość bowiem teologii Kościoła powszechnego i partykularnego jest stałym źródłem rezerwy, nieufności i dysonansów między ludźmi poświęconymi Bogu i Kościołowi. Stąd potrzeba wspólnego zainteresowania się ośrodkami kształcenia, uniwersytetami czy instytucjami; a także potrzeba czuwania biskupów nad stałym pogłębianiem studium problemów współczesnego duszpasterstwa i znajomości życia religijnego u księży i zakonników.

2) W obszernej dziedzinie działalności apostolskiej i duszpasterskiej dokument wzywa przełożonych Kościoła (biskupów i przełożonych zakonnych) do ścisłej współpracy:

— w dziele budzenia powołań,

— w wypracowywaniu nowych form apostolatu i nowych inicjatyw duszpasterskich.

Przełożeni zakonów — zawsze w dialogu z biskupami — będą ochoczo i odważnie podejmować różne inicjatywy, ale uwzględniając uległe aktualne potrzeby Kościoła i normy, wskazania Magisterium. Jedni i drudzy (biskupi i przełożeni) zgodnie czuwają nad kierunkiem nowych przedsięwzięć, uchylając stanowczo błędy i wypaczenia, szczególnie w odnowie liturgicznej.

3) Pewną nowością w strukturze diecezjalnej i zakonnej jest powoływanie przez biskupów osobnych wikariuszy do spraw zakonów męskich i żeńskich. Jego zadaniem jest wspierać biskupa w posłudze duszpasterskiej, ale zarazem pomagać przełożonym w rozwoju życia i duszpasterstwa zakonnego. Jest rzeczą oczywistą, iż musi to być kapłan dobrze znający problematykę powołania zakonnego, szczerze życzliwy instytucji za-

konnego życia i nominowany po konsultacji biskupa z zakonnikami i zakonnicami.

4) Warto wreszcie zaznaczyć wskazanie i postulat zarazem harmonijnej współpracy „na szczycie”. Zaleca się mianowicie nawiązanie porozumienia i współdziałania między Konferencjami Episkopatu a Radami czy Konferencjami (u nas — konsulta) Wyższych Przełożonych. Nawiązanie współpracy jest możliwe poprzez ogniwo pośredniczące, np. przez Komisję Mieszana, względnie na zasadzie wzajemnego udziału przedstawicieli obydwu struktur w ich pracach i zadaniach.

*
*
*

Powyższa próba przedstawienia problemu współpracy między duchowieństwem diecezjalnym a wspólnotami zakonnymi — w oparciu o dotychczasowe dokumenty Kościoła — wymaga jeszcze uzupełnienia. Chodzi mianowicie o ukonkretyzowanie całego zagadnienia przez ukazanie miejsca zakonów w diecezji częstochowskiej. Jest to temat obszerny, wymagający osobnego potraktowania.

Dlatego na zakończenie dotychczasowych tu rozważań pragnę, w dużym skrócie, wspomnieć o wzajemnych postulatach i oczekiwaniach, wynikających z przytoczonych dokumentów kościelnych.

Czego oczekują od zakonów Pasterze Kościoła, biskupi ordynariusze wraz ze swym duchowieństwem?

- 1) Ponieważ zakonnicy są żywą częścią diecezji i należą do rodziny diecezjalnej, mają się zaangażować w życie Kościoła partykularnego, w jego problemy i prace z nie mniejszym zaangażowaniem, niż w posłannictwa i zadania Kościoła powszechnego.
- 2) Stąd oczekuje się od nich stałej gotowości pomocy w różnych sektorach działania apostołskiego i duszpasterskiego z całym poświęceniem właściwym osobom bez reszty oddanym sprawie Bożej. Oczywiście zgodnie zawsze z charakterem swej wspólnoty oraz z przygotowaniem intelektualnym i fachowym.
- 3) Zasady współdziałania z biskupem będzie cechowała prawdziwie zakonna uległość, posłuszeństwo i cześć dla jego autorytetu — we wszystkich sprawach dotyczących czynu apostołskiego i prac duszpasterskich. Za całość bowiem duszpasterstwa, za kult Boży, Słowo Boże, nauczanie prawd wiary i wychowanie diecezjan do chrześcijaństwa odpowiada przed wszystkimi ordynariusz miejsca.
- 4) Upragniona jedność i zgoda między duchowieństwem diecezjalnym i zakonnym domaga się poszanowania kompetencji duszpasterzy parafialnych. Uprawnienia różnych resortów Kurii Biskupiej, prawa

dziekanów, proboszczów, administratorów rozmaitych placówek nie mogą być niedostrzegane przez domy i osoby zakonne.

- 5) Zacytuję dosłownie: „Wspólnoty zakonne, szczególnie oddane życiu kontemplacji, wierne duchowi swego Instytutu, niech ze swej strony pomagają w odpowiedni sposób ludziom współczesnym w uprawianiu modlitwy i pielęgnowaniu życia duchowego, by mogli dać odpowiedź na odczuwaną dziś bardziej i naglącą potrzebę rozmyślenia i pogłębiania wiary”⁸³.

Czego oczekują zakonnicy od biskupa i kapłanów diecezjalnych?

- 1) Po pierwsze, prawdziwie kościelnego spojrzenia na instytucję zakonnego życia, na jego charakter, zadania i cele w Kościele powszechnym i Kościołach lokalnych. Stąd potrzeba studium problemów zakonnych, szczególnie teologii życia zakonnego, poczynając od formacji seminaryjnej⁸⁴.
- 2) „Biskupi razem ze swym klerem powinni być zdecydowanymi rzecznikami życia konsekrowanego, obrońcami wspólnot zakonnych i wychowawcami kandydatów. Powinni też chronić skutecznie specyficzny charakter poszczególnych rodzin zakonnych zarówno w dziedzinie duchowości, jak i apostołatu”⁸⁵.
- 3) Konsekwentnie biskupi (i księża) w przydzielaniu zadań i prac w diecezji będą się bardzo liczyć z charakterem zakonu, jego Konstytucjami i specjalnymi celami. Dodajmy i drugą konsekwencję życzliwej postawy dla zakonów, mianowicie szczerą troskę biskupów i kapłanów diecezjalnych o powołania zakonne⁸⁶.
- 4) Postulowana przez dokumenty kościelne⁸⁷ miłość wzajemna duchowieństwa diecezjalnego i osób zakonnych, równość braterska, życzliwość wykluczająca wszelką zazdrość, będzie możliwa przy zachowaniu najpierw prawideł sprawiedliwości. Ludzie zakonni chcą być współpracownikami, nie cofając się nawet przed poświęceniem, ale nie chcą być tanią siłą roboczą. Stąd nakaz dokumentów⁸⁸.
- 5) Niemalże znaczenie dla duszpasterstwa diecezji ma pogłębiania i popierana apostołska posługa siostr zakonnych. Dlatego, mając na uwadze nie tylko liczebność zakonnice (uwaga: ponad milion na całym świecie),

⁸³ Sacra Congregatio pro Religiosis et Institutis Saecularibus Sacra Congregatio pro Episcopis, Mutuae relationes, 14.V.1978, Notae directivae pro mutuis relationibus inter Episcopos et Religiosos in Ecclesia, E Civitate Vaticana, 1978, n. 25.

⁸⁴ Por. Mutuae relationes, n. 30b.

⁸⁵ Mutuae relationes, n. 28.

⁸⁶ Por. zwł. Mutuae relationes, n. 39.

⁸⁷ Zwł. DB 28.

⁸⁸ Zwł. ES 30—31 oraz 33.

ale zwłaszcza ich znaczenie w życiu Kościoła, niech dbają o to (mianowicie biskupi i przełożeni), „by starannie była stosowana zasada większej ich promocji eklezjalnej, by Lud Boży nie był pozbawiony tego specjalnego wsparcia (...), jakie tylko one Ludowi mogą zapewnić”⁸⁹.

Realizacja wszystkich norm, wskazań i postulatów stawianych dzisiaj przez Kościół w dziedzinie relacji duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego, wymaga głębokiego ducha ewangelicznego i uwrażliwienia eklezjalnego. Do rzetelnego wysiłku w tym kierunku niemałą zachętą jest obiecująca perspektywa wskazana w końcowym wezwaniu obu Świętych Kongregacji: „Kiedy to wzajemne stosunki pomiędzy biskupami i zakonnikami, podtrzymywane ze szczerą wolą i ochotą, przyczynią się niemało do lepszego i pełniejszego rozwinięcia dynamicznej żywotności Kościoła — Sakramentu w jego przedziwnej zbawczej misji”⁹⁰.

⁸⁹ Mutuae relationes, n. 50.

⁹⁰ Mutuae relationes, CONCLUSIO; „Tum vero mutuae relationes inter Episcopos et Religiosos, sincera et alacri voluntate peractae, non parum valebunt ad aequius et aptius dynamicam Ecclesiae Sacramenti vitalitatem explicandam in eius mirabili salutis missione”.